

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

Володимирська, 54, Київ-30, 01601, МСП.
E-mail: prez@nas.gov.ua. Факс: (044) 234-32-43
Телефон: канцелярія 234-51-67, 239-65-94; для довідок 239-66-66, 239-64-44
Для телеграм: Київ, Наука. ЕДРПОУ 00019270

№ 9с / 656-8 30 03 20 16.

На Ваш №

Провідному науковому
співробітнику Інституту фізики
конденсованих систем
НАН України
А.Д. Трохимчуку

Шановний Андрію Дмитровичу!

Національна академія наук України розглянула звернення дослідників НАН України і, поділяючи їх глибоку стурбованість щодо маргіналізації науки та професійної дослідницької діяльності за умов постійного зменшення фінансування наукової сфери держави, повідомляє таке.

Після певного періоду досить помітного нарощування обсягів бюджетних асигнувань Академії у «нульових» роках, коли за рахунок цього вдалося суттєво оновити парк наукового обладнання та створити мережу центрів колективного користування, розвинути інформаційну інфраструктуру та помітно збільшити обсяги програмно-цільової та конкурсної тематики, на початку 2010-х років стали помітними процеси зниження динаміки фінансування НАН України.

Хоча обсяги бюджетних асигнувань у 2010-2013 рр. в абсолютних цифрах ще зростали, але це зростання вже не покривало темпів інфляційних процесів і, відповідно, темпів підвищення розмірів зарплат і комунальних тарифів.

За таких умов основним завданням Президії НАН України стало утримання на максимально можливому рівні базового фінансування досліджень в наукових установах, насамперед для виплати в повному обсязі заробітної плати та оплати комунальних послуг, що здійснювалося за рахунок видатків на інші напрями забезпечення наукової діяльності.

Фінансово-економічна криза, яка розпочалася два роки тому внаслідок подій на сході країни, ще більш загострила ситуацію. Суттєво погіршилися майже всі основні показники – публікаційної активності та видання наукових праць,

кадрового забезпечення, особливо поповнення молоддю, тощо. Дефіцит фінансування вже минулого року призвів до скорочення централізованих видатків практично за всіма напрямками використання бюджетних коштів. Серед них – підготовка наукових кадрів через аспірантуру, матеріально-технічне забезпечення центрів колективного користування науковими приладами, випуск друкованої продукції, ремонт об'єктів майнового комплексу. При цьому витрати на виплату заробітної плати за рахунок коштів загального фонду держбюджету становили 84,4% від загального обсягу цих коштів, а сумарна частка зарплати і комунальних послуг сягнула максимального показника – 93%.

Дуже непросто відбувалося й формування проекту цього річного державного бюджету. Ще у вересні минулого року для Академії згаданим проектом передбачалися граничні обсяги видатків у 2 млрд. 726 млн. грн. Такі обсяги були значно меншими за бюджетний запит НАН України, але дозволяли принаймні проіндексувати наявний фонд оплати праці та комунальні видатки відповідно до рівня інфляції. Але вже наприкінці листопада Міністерство фінансів України підготувало новий варіант проекту закону про державний бюджет. Цим проектом, крім суттєвого скорочення видатків на всю академічну науку з 5,1 млрд. грн. у 2014 році до 2,28 млрд. грн., пропонувалися радикальні зміни існуючої системи її організації. А саме – приєднання всіх галузевих академій наук до Національної академії наук України з наступним позбавленням такої об'єднаної Академії статусу головного розпорядника бюджетних коштів та її підпорядкування Міністерству освіти і науки України на правах відповідального виконавця бюджетних програм. Законопроектами, що мали вноситися на розгляд Верховної Ради України у пакеті з цим проектом закону про державний бюджет, передбачалися й інші зміни, зокрема припинення у 2016 році виплат будь-яких пенсій тим науковцям, які продовжують працювати на наукових посадах, та поновлення земельного податку для наукових установ.

Слід зазначити, що ці непродумані та вкрай шкідливі «новації» з'явилися як наслідок посилення восени минулого року дискусії у засобах масової інформації щодо потреби та можливих сценаріїв реформування наукової сфери, а також на тлі негативних відносно вітчизняної науки, насамперед до НАН України, публічних висловлювань окремих високопосадовців. Добре зрозуміло, що наслідком таких «реформ» стала б, без сумніву, повна руйнація всієї наукової системи країни.

Такого розвитку подій вдалося, як відомо, уникнути. До Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України були надіслані спільні звернення президентів національних академій наук. НАН України звернулася також до керівників профільних комітетів і підкомітетів Верховної Ради України, голів усіх парламентських фракцій і депутатських груп (докладна інформація щодо цього розміщена на Web-сайті НАН України в розділі «Питання бюджетного фінансування НАН України» <http://www.nas.gov.ua/UA/Activity/NASUbudget/Pages/2015-2016.aspx>).

Слід відзначити й активну громадянську позицію наукових колективів академічних установ, профспілкових організацій, молодих науковців, їх протестні акції під стінами Кабінету Міністрів України.

Вагому роль у припиненні спроб радикального реформування наукової сфери відіграла зустріч Президента України П.О. Порошенка з керівництвом Національної академії наук України і Міністерства освіти і науки України, окремими науковцями та народними депутатами, яка відбулася 25 грудня 2015 року. Під час цієї зустрічі були обговорені, зокрема, питання певної оптимізації наукової системи України, підвищення її ефективності та більшої практичної спрямованості, інтеграції вітчизняних науковців у європейський дослідницький простір.

На жаль, незважаючи на всі зусилля Президії НАН України домогтися врахування пропозицій щодо збільшення обсягів фінансування Академії у новому бюджетному році не вдалося. Затверджені обсяги фінансування не забезпечують навіть мінімальні потреби Академії у 2016 році. За таких обставин Президія НАН України, розглянувши на розширеному засіданні 20 січня цього року ситуацію, що склалася, була вимушена прийняти постанову «Про фінансування НАН України у 2016 році». Ця постанова, яка вже реалізується, передбачає «непопулярні» кроки. Йдеться про оптимізацію мережі наукових установ, детальний перегляд їхньої внутрішньої структури та скорочення чисельності працюючих, в тому числі структури та чисельності апарату Президії НАН України.

У зв'язку з цим потрібно зазначити декілька важливих моментів. По-перше, Стаття 28 Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» прямо зобов'язує Національну академію наук України провести до 1 серпня ц.р. оптимізацію щодо своїх установ, враховуючи чисельність працюючих. По-друге, об'єктивна оцінка нинішнього стану та рівня діяльності всіх академічних наукових установ є дійсно необхідною. Без цього неможливо забезпечити більш ефективний розподіл базового бюджетного фінансування та, в цілому, максимально ефективне використання наявних бюджетних асигнувань.

На сьогодні, з урахуванням існуючого європейського досвіду розроблена нова методика оцінювання наукових установ. Ця методика була в основному схвалена Президією НАН України. Після апробації та остаточного затвердження методики буде можливим та, безумовно, необхідним її використання на постійній основі. Але найближчим часом перегляд внутрішньої структури, реорганізація або ліквідація неефективних підрозділів, скорочення персоналу є першочерговим завданням самих академічних установ.

Разом з тим незважаючи на фінансову скруту, незаперечним пріоритетом для Академії є збереження свого основного наукового потенціалу й, у першу чергу, висококваліфікованих докторів і кандидатів наук, а також молодих науковців. Зокрема, НАН України продовжує у 2016 році фінансування пріоритетних загальноакадемічних цільових програм наукових досліджень, конкурсів наукових і науково-технічних проєктів, в тому числі спільних з міжнародними та іноземними науковими організаціями. Також продовжується

фінансування програми з надання 100 грантів НАН України молодим науковцям, фінансування додаткових тем молодих вчених-доповідачів, які виступали з науковими повідомленнями на засіданнях Президії НАН України, та призначення стипендій НАН України молодим ученим.

Щодо інших пропозицій та зауважень, наведених у зверненні дослідників НАН України, доцільно, зокрема, зазначити таке.

Про перспективу оскарження в судовому порядку рішень Кабінету Міністрів України.

Пропозиція щодо судового оскарження порушення Кабінетом Міністрів України норм Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» немає достатніх юридичних підстав, оскільки забезпечення державою збільшення бюджетного фінансування наукової і науково-технічної діяльності до розміру 1,7 % валового внутрішнього продукту України передбачене починаючи лише з 1 січня 2020 року, а встановлення ставок (окладів) науковим працівникам державних наукових установ, виходячи з розрахунку посадового окладу молодшого наукового співробітника на рівні не нижче подвійної середньої заробітної плати у промисловості в цілому по Україні – з 01.01.2020 шляхом збільшення цієї величини з 01.01.2017 (пункт 1 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Про висвітлення фінансової діяльності НАН України.

Національна академія наук України відповідно до ч.5 ст.28 Бюджетного кодексу України щорічно до 15 березня року, що настає за звітним, публічно представляє в офіційній пресі інформацію про бюджет за бюджетними програмами та показниками, бюджетні призначення щодо яких визначені Академією законом про державний бюджет України згідно з формою, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 01.12.2010 № 1489 «Про затвердження Вимог та форм публічного представлення головними розпорядниками коштів державного бюджету інформації про бюджет».

Так, звіт про витрачання коштів Державного бюджету України у 2015 році НАН України оприлюднено в газеті “Урядовий кур’єр” від 15 березня 2016 року № 49 та розміщено на Web-сайті НАН України (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2092>).

Звіт про діяльність Національної академії наук України щороку надається Кабінету Міністрів України, Верховній Раді України, окремим центральним органам виконавчої влади. У цьому звіті, зокрема, загальні відомості щодо використання НАН України коштів державного бюджету публікуються у розділі «Фінансування науково-дослідних робіт». Відомості щодо чисельності працівників по кожній установі НАН України наводяться у розділі «Кадрове забезпечення».

Про участь представників трудових колективів наукових установ у сесії Загальних зборів НАН України.

Відповідно до частини восьмої ст. 17 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та з метою забезпечення участі у річній сесії Загальних зборів НАН України, яка відбудеться 14 квітня 2016 року, наукових

працівників, делегованих трудовими колективами наукових установ НАН України, Президією Національної академії наук України прийнято постанову від 17.02.2016 № 44 «Про організацію участі в сесії Загальних зборів НАН України делегованих наукових працівників» з визначенням квот для подання списків наукових працівників установ НАН України на участь у сесії Загальних зборів НАН України.

Президія НАН України докладала та продовжує докладати всіх можливих зусиль до покращення фінансового забезпечення Академії. Вже наприкінці січня до Міністерства освіти і науки України, комітетів Верховної Ради України з питань бюджету та з питань науки і освіти, а в лютому до Міністерства фінансів України були надіслані звернення щодо необхідності збільшення на 725 млн. грн. видатків на фінансування діяльності НАН України при внесенні змін до чинного закону про державний бюджет. 17 лютого в Комітеті Верховної Ради з питань освіти і науки відбулися слухання щодо фінансового забезпечення наукової та освітянської сфери у поточному році. Рішенням цього комітету пропозиції Академії були підтримані та надіслані до Кабінету Міністрів України. На виконання відповідних доручень Уряду в березні до міністерств освіти і науки та фінансів було надано всі необхідні обґрунтування щодо збільшення обсягів фінансування НАН України на 725 млн. грн. при коригуванні Державного бюджету на 2016 рік. Продовжується постійна робота із супроводження цих пропозицій на рівні Уряду та Верховної Ради України. Зараз налагодилася більш тісна та конструктивна співпраця з Міністерством освіти і науки України, яке, сподіваємося, підтримає Академію при розгляді Кабінетом Міністрів України зазначених змін до держбюджету.

Водночас позитивне вирішення цього питання залежить не тільки від зусиль безпосередньо Президії НАН України. Тільки активні дії та єдність всіх членів Академії, керівників наукових установ, провідних вчених і, нарешті, широкого загалу науковців здатні вплинути на ситуацію, що склалася.

З повагою

Головний учений секретар
Національної академії наук України
академік НАН України

В.Л. Богданов